

Οι Αυτοκέφαλες Εκκλησίες και ο Θεσμός της “Πενταρχίας”

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου](#)

Του Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου

Τόν τελευταίο καιρό μέ άφορμή τό Ούκρανικό ζήτημα γράφηκαν πολλά, θετικά καί άρνητικά, άπό όποια πλευρά καί άν τό έξετάση κανείς, κυρίως έγινε ισχυρότατη κριτική στό Οίκουμε-νικό Πατριαρχείο.

Μέ τήν εύκαιρία αύτή χρειάσθηκε νά γράψω κάποια άρθρα, γιά νά έξηγήσω μερικές πτυχές του όλου θέματος, χωρίς νά τό έξαντλώ, κυρίως ότι τό πολίτευμα τής Έκκλησίας δέν είναι ούτε παπικό ούτε προτεσταντικό-συνομοσπονδία, αλλά είναι συνοδικό καί συγχρόνως ιεραρχικό [«Τό Πολίτευμα τής Όρθοδόξου Έκκλησίας»]. Επιμένω στό θέμα αυτό, γιατί θεωρώ ότι αύτή είναι ή βάση του προβλήματος πού άνέκυψε.

Βεβαίως τό εκκλησιαστικό Ούκρανικό ζήτημα έχει πολλές πτυχές, αλλά τό βασικότερο είναι ότι πολλοί δέν έχουν καταλάβει τί είναι ή «Αύτοκεφαλία» στην Όρθόδοξη Έκκλησία• τί είναι οι «Αύτοκέφαλες Έκκλησίες»• πώς λειτουργεί ό ιερός θεσμός τής Έκκλησίας• κατά πόσον οι «Αύτοκέφαλες Έκκλησίες» μπορούν νά λειτουργούν άνεξάρτητα άπό τόν Οίκουμενικό Θρόνο πού είναι πρωτόθρονος καί προεδρεύει όλων τών Όρθοδόξων Έκκλησιών μέ πολλές άρμοδιότητες καί ύπευθυνότητες• αλλά καί πώς λειτουργεί ό Οίκουμενικός Θρόνος σέ σχέση μέ τίς «Αύτοκέφαλες Έκκλησίες».

Άν κανείς δέν καταλάβει έπαρκώς αυτόν τόν τρόπο λειτουργίας τών λεγομένων Αύτοκεφάλων Έκκλησιών, καί τόν τρόπο λειτουργίας τής Πενταρχίας κατά τήν πρώτη χιλιετία, αλλά καί τόν ρόλο του Οίκουμενικού Πατριάρχου κατά τήν δεύτερη χιλιετία, σέ σχέση μέ τά νεώτερα Πατριαρχεία καί τίς νέες Αύτοκέφαλες Έκκλησίες, τότε δέν θά καταλάβει τήν ουσία αυτού του θέματος. Θά περιπλέκεται σέ άλλα ζητήματα, τά όποια καί αυτά έχουν τήν σημασία τους, αλλά θά άγνοή τό θέμα στην βάση του.

Έπομένως, εκείνο πού πρέπει νά έντοπισθί είναι τό πώς δημιουργήθηκαν οι

λεγόμενες Αυτόκεφαλες Ἐκκλησίες καί πῶς λειτουργοῦσε ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας στήν πρώτη χιλιετία. Αυτό τό βλέπουμε σαφέστατα, ὅταν διαβάζουμε προσεκτικά τά Πρακτικά τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλά καί τί ἰσχύει μέ τά νεώτερα Πατριαρχεῖα καί τίς νεώτερες Αυτόκεφαλες Ἐκκλησίες.

Τίς ἀπόψεις μου αὐτές τίς εἶχα διατυπώσει εὐθαρσῶς παλαιότερα, σέ μιά περίοδο πολύ δύσκολη γιά τίς σχέσεις Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Συγκεκριμένα τό ἔτος 2002, πρὶν, δηλαδή, δεκαεπτὰ (17) χρόνια, ἐξέδωσα ἕνα βιβλίο μέ τίτλο «Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος». Στό βιβλίο αὐτό περιλαμβάνεται ἕνα κεφάλαιο μέ τίτλο «Οἱ Αυτόκεφαλες Ἐκκλησίες καί ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας», στό ὁποῖο κατέθεσα τίς ἀπόψεις μου γιά τό σοβαρό αὐτό θέμα πού ἐξακολουθεῖ νά ἔχη ἐπικαιρότητα.

Ἀναδημοσιεύω, λοιπόν, τό κείμενο αὐτό γιά νά φανῆ ὅτι οἱ ἀπόψεις μου γιά τό θέμα αὐτό εἶναι οἱ ἴδιες ἐδῶ καί πολλά χρόνια.

Σέβομαι ἀπόλυτα τούς κανονικούς θεσμούς, σέβομαι τό Συνοδικό σύστημα τῆς Ἐκκλησίας, τήν θέση καί τόν ρόλο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, διότι ὅλα αὐτά καθιερώθηκαν ἀπό Οἰκουμενικές Συνόδους. Ἰδιαίτερα τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἐξαγιασθηκε ἀπό μεγάλους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπίσης, ὅταν χρειασθῆ, ἐκφράζω μέ σεβασμό τίς ἀπόψεις μου καί γιά θεολογικά θέματα, χωρίς νά ὑπονομεύω τόν κανονικό ἱερό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας.

Στήν συνέχεια ἀναδημοσιεύω τό κείμενο πού προανέφερα, τό ὁποῖο, ἐπαναλαμβάνω, γράφηκε πρὶν δεκαεπτὰ (17) χρόνια, γιατί φαίνεται ὅτι σήμερα παραθεωροῦνται ἢ λησμονοῦνται οἱ βασικές ἀρχές τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου καί ὅλα αὐτά πρὸς χάριν γεωπολιτικῶν σκοπιμοτήτων.

1. Οἱ πρῶτες Ἐκκλησίες

Ὁ καθηγητής Γεώργιος Μαντζαρίδης σέ εἰδική μελέτη του περιέγραψε ἀνάγλυφα τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἡ ἀρχική μορφή τῆς Ἐκκλησίας μετέβη στήν παγκόσμια Ἐκκλησία, μετά τήν ἐπικράτηση, βέβαια, τοῦ Χριστιανισμοῦ στόν κόσμο. Μερικές ἀπό τίς ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις τοῦ κ. Μαντζαρίδη θά ἐκθέσουμε στήν συνέχεια, γιατί ἔχουν σημασία γιά τό θέμα πού ἀναλύουμε στό σημεῖο αὐτό.

Οἱ πρῶτες χριστιανικές κοινότητες διαμορφώθηκαν βάσει τῶν συναγωγῶν τῶν Ἰουδαίων τῆς διασποράς, καί ἔτσι εἶχαν μιά αὐτοτέλεια, ἀλλά «διατηροῦσαν κάποια ἰδιαίτερη ἀναφορά πρὸς τήν μητρική κοινότητα τῶν Ἱεροσολύμων».

Ἐπιπλέον, βέβαια, διαφορά τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων ἀπό τίς ἰουδαϊκές, γιατί ὁ Χριστιανισμός παρουσιάσθηκε μέσα στήν ἱστορία ὡς τό «καινόν γένος» (πρός Διόγνητον) ἢ τό «τρίτον γένος» (Ἀριστείδου Ἀπολογία). Βάση καί σημεῖο συνδέσεως τῶν πιστῶν «ὅπως ἐπίσης καί τό κέντρο, γύρω ἀπό τό ὁποῖο ἀναπτύχθηκε ἡ ζωή καί ἡ ὀργάνωση τῆς Ἐκκλησίας», ἦταν ἡ εὐχαριστιακή λατρεία. Ἀκόμη πρέπει νά λεχθῆ ὅτι «ἡ εὐχαριστιακή αὐτή βάση δίνει χαρισματικό καί ἐσχατολογικό χαρακτήρα στήν ἐκκλησιαστική διάρθρωση καί δομή». Αὐτό σημαίνει ὅτι τά χαρίσματα ἐκδηλώνονταν κατά τήν λατρευτική καί εὐχαριστιακή ζωή, καθώς ἐπίσης καί οἱ Χριστιανοί ζοῦσαν μέ ἔντονη ἐσχατολογική προοπτική, ἀφοῦ ἀνέμεναν τά ἔσχατα, τό τέλος τῆς ἱστορίας. Ἔτσι, ἡ θεία Εὐχαριστία «ἦταν τό κέντρο, γύρω ἀπό τό ὁποῖο διαμορφώθηκε βασικά ἡ ὀργάνωση τῆς Ἐκκλησίας».

Οἱ πρῶτες Ἐκκλησίες εἶχαν ἰδρυθῆ ἀπό τούς Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ἦταν οἱ πραγματικοί χαρισματικοί ἡγέτες τους. Ἀλλά λόγω τῶν διαρκῶν μετακινήσεών τους, τοποθετοῦσαν μονίμους λειτουργούς. Ὄταν ὁμως ἔφυγαν οἱ Ἀπόστολοι, δηλαδή ὅταν ἀπέθαναν, τότε αὐτοί οἱ μόνιμοι λειτουργοί κατέλαβαν τήν θέση τῶν Ἀποστόλων καί περιορίστηκε ὁ θεσμός τῶν προφητῶν καί τῶν χαρισματούχων. Σέ αὐτό ἀναφέρεται ἡ διδαχή τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων: «Χειροτονήσατε οὖν ἑαυτοῖς ἐπισκόπους καί διακόνους... ὑμῖν γάρ λειτουργοῦσι καί αὐτοί τήν λειτουργίαν τῶν προφητῶν καί διδασκάλων. Μή οὖν ὑπερίδητε αὐτούς· αὐτοί γάρ εἰσὶν οἱ τετιμημένοι ὑμῶν μετά τῶν προφητῶν καί διδασκάλων».

Ἐπομένως, ἀπό τήν χαρισματική κατάσταση ὁδηγηθήκαμε στήν θεσμοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, χωρίς νά χαθῆ αὐτή ἡ χαρισματική δομή τῆς Ἐκκλησίας.

Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου, ἰδιαίτερως μετά τήν ἐκδημία τῶν Ἀποστόλων, καί λόγω τοῦ ὅτι ἐμφανίσθηκαν διάφοροι γνωστικοί πού ἰσχυρίζονταν ὅτι αὐτοί εἶχαν λάβει τήν μυστική γνώση ἀπό τούς Ἀποστόλους, ἀναπτύχθηκε περισσότερο ὁ βαθμός τοῦ Ἐπισκόπου, ὁπότε «ὁ ἐπίσκοπος προβάλλεται ὡς σύμβολο τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑποταγή στόν Ἐπίσκοπο θεωρεῖται ὡς ὑποταγή στόν Θεό». Μέ αὐτό τό πρίσμα πρέπει νά δοῦμε ὅλα τά σχετικά κείμενα καί τίς προτροπές τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου.

Ἡ ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ σέ ὅλη τήν τότε Οἰκουμένη, καθώς ἐπίσης καί ἡ ἀναγνώριση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό τήν ρωμαϊκή ἐξουσία, συνετέλεσε στό νά μεταβληθῆ ἡ διοικητική διάρθρωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, χωρίς βέβαια νά χάση τόν μυστηριακό καί χαρισματικό της χαρακτήρα, προσλαμβάνοντας τήν διοικητική διάρθρωση τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἔτσι, «οἱ Ἐπίσκοποι, πού βρισκόνταν μέσα στίς ἴδιες πολιτικές ἐπαρχίες γιά νά ἀντιμετωπίσουν προβλήματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος, σχηματίζαν εὐρύτερες ἐκκλησιαστικές ἐνότητες, τίς Μητροπόλεις. Ἐπικεφαλῆς στίς Μητροπόλεις ἦταν οἱ Ἐπίσκοποι πού

βρίσκονταν στίς πρωτεύουσες τῶν Ἐπαρχιῶν καί ὀνομάστηκαν Μητροπολίτες. Γιὰ τόν ἴδιο λόγο καί οἱ Μητροπολίτες πού βρίσκονταν σέ ἐνιαῖες γεωγραφικές ἢ διοικητικές ἐνότητες σχημάτιζαν τά Πατριαρχεῖα ἢ τίς αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες μέ ἐπικεφαλῆς τούς Μητροπολίτες τῶν μεγαλυτέρων ἢ σημαντικότερων πόλεων πού ὀνομάστηκαν ἀντίστοιχα Πατριάρχες ἢ Ἀρχιεπίσκοποι».

Φαίνεται, λοιπόν, ἀπό αὐτήν τήν ἀνάλυση ὅτι στήν ἀρχική της μορφή ἡ Ἐκκλησία ἦταν συνδεδεμένη μέ τήν θεία Εὐχαριστία, πού ἦταν ἡ βάση της καί βέβαια ὑπῆρχε μιά χαρισματική διάρθρωση κατά τόν λόγο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Καί οὐς μὲν ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν» (Α', Κορ. ιβ', 28).

Αὐτό σημαίνει ὅτι, προηγοῦνται οἱ Ἀπόστολοι, ἀκολουθοῦν οἱ Προφῆτες, οἱ διδάσκαλοι, ὕστερα οἱ χαριματοῦχοι, οἱ κυβερνήσεις καί τά χαρίσματα γλωσσολαλιᾶς. Ὅμως μετά τήν ἀπομάκρυνση τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, οἱ Ἐπίσκοποι προηγήθηκαν τῶν Προφητῶν καί αὐτοί παρέμειναν εἰς τύπον καί τόπον τοῦ Χριστοῦ, διάδοχοι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἀκριβῶς γιατί αὐτοί τελοῦσαν τήν θεία Εὐχαριστία, πού ἦταν τό κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Στήν συνέχεια ἀναπτύχθηκε τό Μητροπολιτικό σύστημα, πού εἶχε ὡς «Πρῶτον» τόν Ἐπίσκοπο τῆς ἔδρας τῆς πολιτικῆς διοικήσεως μιᾶς ἐπαρχίας, ὁ ὁποῖος ὀνομάστηκε Μητροπολίτης, καί ἀργότερα ἀναπτύχθηκε τό Πατριαρχικό σύστημα, ὅταν ὁ Μητροπολίτης μιᾶς μεγάλης πόλεως ὀνομάστηκε Πατριάρχης καί ἦταν ὁ «Πρῶτος» τῶν Μητροπολιτῶν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης.

Ὁ Καθηγητής Γεώργιος Μαντζαρίδης σημειώνει: «Ἡ θεσμοποίηση στή χριστιανική ζωή δέν πρέπει νά θεωρηθῆ ὡς ἔκπτωση ἀπό τήν ἀρχική κατάσταση, ἀλλά ὡς ὀργανική ἀνάπτυξη καί ἐξέλιξή της. Καί πραγματικά, ἡ δημιουργία ἢ καί ἡ αὔξηση τῶν θεσμῶν δέν σημαίνει ἀναγκαστικά καί ἀφανισμό τῆς μή θεσμοποιημένης περιοχῆς, γιατί καί αὐτή μπορεῖ κάλλιστα νά συνυπάρχη μαζί μέ τούς θεσμούς».

2. Τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας

Ὁ ὅρος Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία εἰσήχθη μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου, ὄχι μέ τήν ἔννοια ὅτι ἀποτελεῖ μιά ἀνεξάρτητη Ἐκκλησία πού δέν ἔχει σχέση μέ τήν καθόλου Ἐκκλησία, ἀλλά μέ τήν ἔννοια ὅτι ἀποτελεῖ μιά ἐνιαῖα ἐκκλησιαστική διοίκηση πού καθορίζει τά τῆς ἐκλογῆς, χειροτονίας καί δίκης τῶν Ἐπισκόπων καί ρυθμίζει ὅλα τά ἐκκλησιαστικά θέματα τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἔχει ὅπωςδήποτε σύνδεσμο μέ ὅλη τήν Ἐκκλησία, ἰδιαίτερος μέ τήν Μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Δέν πρόκειται γιά αὐτόνομη καί ἀνεξάρτητη κεφαλή, πού ξεχωρίζεται ἀπό τήν ἐνιαῖα καί μιά κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά γιά μιά

διοικητική έλευθερία μέσα στό ένιαϊο Σώμα τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μέ τό πρότυπο τοῦ μελισμοῦ τοῦ εὐχαριστιακοῦ ἄρτου.

Ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος, ἐπικαλούμενος μαρτυρία τοῦ Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, γράφει ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ «αὐτοκεφάλου» δέν ἀνήκει στήν «όντολογία» τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά στήν ιστορική της «ὑπόσταση». Εἶναι ἀναγκαῖος καί ἀπαραίτητος αὐτός ὁ διαχωρισμός μεταξύ τῆς ὄντολογικῆς καί τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νά ἀποφύγουμε τόσο τόν κίνδυνο τοῦ Παπισμοῦ, ὅσο καί τόν πειρασμό τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ἐπομένως οὔτε ἀρνούμαστε τήν ὄντολογική ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ, οὔτε ὅμως ἀρνούμαστε καί τήν ἱεράρχηση μεταξύ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος παρατηρεῖ: «Ἡ ιστορία καί ἡ μακραίων παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ἐδημιούργησε καί κατωχύρωσε τήν πρᾶξιν τῆς “ἱεραρχίας τῆς τιμῆς”, ἡ δέ ἄρνησις αὐτῆς ἐν ὀνόματι τῆς κακῶς ἐννοουμένης “ἰσοτιμίας” εἶναι ἐσκεμμένη καί ὑποβολιμαία ἀντικατάστασις τῆς γνησίας καθολικότητος διά τινος “δημοκρατικῆς” ἰσότητος».

Ἀπό διάφορες μελέτες γνωρίζουμε ὅτι ὁ ὄρος «Αὐτοκέφαλο» ἐμφανίστηκε ἀρχικά συνδεδεμένος μέ τόν τίτλο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὁ ὁποῖος βέβαια Ἀρχιεπίσκοπος δέν εἶχε τότε τήν ἔννοια τοῦ ἀρχηγοῦ μιᾶς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἦταν ὁ Ἐπίσκοπος ὁ ὁποῖος εἶχε ἐξάρτηση καί ἀναφορά (ἀπό, καί) στόν Πατριάρχη καί ὄχι στόν Μητροπολίτη τῆς Ἐπαρχίας. Ἔτσι, ὁ «αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» ἐξαρτόταν ἀπό τόν Πατριάρχη, ἀπό τόν ὁποῖο λάμβανε τήν χειροτονία καί βέβαια τόν μνημόνευε κατά τίς ἱερές Ἀκολουθίες.

Ἀπό τόν 9ο αἰῶνα καί μετά, ὅπως σημειώνει ὁ Καθηγητής Ἰωάννης Ταρνανίδης, ἡ σημασία τοῦ αὐτοκεφάλου ἀναβαθμίστηκε, ὅταν, βεβαίως, ἡ ἐκκλησιαστική ἀνεξαρτησία ἐτέθη μέσα στίς πολιτικές – ἐθνικιστικές ἐπιδιώξεις τῶν Σλαύων.

Ὅμως, καί στήν περίπτωση αὐτή τῆς ἀναβαθμίσεως τοῦ ὄρου καί τοῦ ρόλου τοῦ αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκόπου, ὅπως συμβαίνει μέ τήν ἀνεξαρτησία τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο μποροῦσε ἀνά πᾶσα στιγμή νά ἐπεμβαίη στά ἐσωτερικά της, νά διευρύνῃ τίς δικαιοδοσίες του στόν χῶρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοίκησής της, νά χειροτονῇ τόν Ἀρχιεπίσκοπο καί αὐτό, βέβαια, συνδέεται μέ τήν ὑποχρέωση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου νά μνημονεύῃ τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Γι’ αὐτό ὁ ὄρος «αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» στήν διάρκεια ὅλων τῶν αἰῶνων δέν εἶχε τήν ἔννοια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας, καθώς ἐπίσης δέν εἶχε τήν ἔννοια τῆς ἀπόλυτης ἀνεξαρτησίας.

Ὁ Καθηγητής Παναγιώτης Τρεμπέλας σέ ἄρθρο του μέ τίτλο «Οἱ ὄροι καί οἱ

παράγοντες τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ αὐτοκεφάλου» καί ὑπότιτλο «Τό αὐτοκέφαλον καί οἱ ἱεροί κανόνες» ἀναλύει διεξοδικῶς ἐπί τῆ βάσει τῶν ἱερῶν Κανόνων καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τό πῶς λειτουργοῦσαν οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, καθώς ἐπίσης ἐξετάζει διεξοδικῶς τούς ὅρους καί τούς παράγοντες πού διαμορφώνουν μιὰ Ἐκκλησία σέ Αὐτοκέφαλη.

Δέν εἶναι δυνατόν νά ἀναφερθοῦν ὅλα τά ἐπιχειρήματα τοῦ ἀρθρογράφου, ἀλλά μόνον νά καταγραφοῦν μερικά ἀπό τά συμπεράσματά του.

Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας κάνοντας λόγο γιά τούς ὅρους ἀνακηρύξεως τοῦ Αὐτοκεφάλου ὑποστηρίζει ὅτι σέ αὐτό δέν συνετέλεσαν ἡ ἀποστολικότητα τῆς ἔδρας, οὔτε ἡ πολιτική σημασία κάποιας πόλεως, ἄλλωστε ἡ φράση τοῦ Μ. Φωτίου «τά περί τῶν ἐνοριῶν δίκαια ταῖς πολιτικαῖς ἐπικρατεῖαις καί διοικήσεσι συμμεταβάλλεσθαι εἴωθε», «δέν ἀποτελεῖ ἀρχήν ἀπαράβατον καί ἀπαρεγκλίτως τηρηθεῖσαν, ὡς ἄλλως τε καί αὐτό τοῦτο τό “εἴωθε” συνυπονοεῖ». Ἡ θεμελιώδης ἀρχή καί ὁ οὐσιώδης ὅρος γιά τήν χειραφέτηση μιᾶς Ἐκκλησίας «δέον νά ἐξαρθῆ αἱ εὐκολίαι καί ἐγγυήσεις πρὸς ἀπρόσκοπτον καί τελεσφόρον λειτουργίαν τῆς συνοδικῆς ἐξουσίας, διά τῆς κανονικῆς καί τακτικῆς συγκροτήσεως συνόδων κατά τάς θεμελιώδεις διατάξεις, τάς ἐν τοῖς ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστολικοῖς κανόσιν ἐνωρίτατα ἀποθησαυρισθείσας, καί τῆς διατηρήσεως ἐν γένει τῆς ἐπαφῆς καί τῆς ἀμοιβαίας ἐπιτηρήσεως καί ἐπιβλέψεως καί κηδεμονίας τῶν ὑπό ἕνα Πρῶτον συνενουμένων ἐκκλησιῶν».

Ἐπομένως, ἡ Αὐτοκεφαλία τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχει σχέση μέ τήν συνοδική διάρθρωση τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καί τήν διατήρηση τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν ὑπό τήν ἐπίβλεψη καί κηδεμονία τοῦ «Πρώτου», πού εἶναι ὁ Πατριάρχης, στήν κορυφή τῆς ἐκκλησιαστικῆς πυραμίδος. Μέ κανέναν λόγο ἡ Αὐτοκεφαλία δέν μπορεῖ νά ἐξυπηρετήσῃ ἀποσχιστικές ἐνέργειες καί τάσεις. Γι' αὐτό ὁ Τρεμπέλας παρατηρεῖ:

«Τέλος δέν πρέπει κατ' οὐδένα λόγον νά λησμονῆται, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπαφή τῶν ἐπισκόπων ὑπό τόν ἕνα Πρῶτον ἀπέβλεπεν εἰς τήν ἐνίσχυσιν τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος. Προδήλως λοιπόν κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπεται νά ἄγῃ εἰς τήν δημιουργίαν εἰδους τινός καπετανάτων ἢ ἐκκλησιαστικῶν ἐπικρατειῶν ξένων πρὸς ἀλλήλας, ἀλλά μᾶλλον δέον νά ἀποβλέπη εἰς τήν εὐχερεστέραν ἐπικοινωνίαν πάντων τῶν ἀπανταχοῦ ἐπισκόπων διά τῶν κέντρων αὐτῶν ἢ τῶν Ἀρχιεπισκόπων. Ἐντεῦθεν καί πρωίμως, ὡς εἶδομεν, ἐκδηλοῦται ἡ τάσις πρὸς διεύρυνσιν τῶν ὀρίων τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν διά τῆς ὑπαγωγῆς τῶν διαφόρων Μητροπολιτῶν ἢ Πρώτων ὑπό τούς Ἐξάρχους ἢ Πατριάρχας, τῶν ὁποίων ἐν τέλει ὁ ἀριθμός περιορίζεται μόλις εἰς πέντε».

Ἀναλύοντας τούς παράγοντες πού συνετέλεσαν στό Αὐτοκέφαλο τῶν Ἐκκλησιῶν,

τό όποιο Αύτοκέφαλο λειτουργούσε ώς αυτόδιοίκητο χωρίς όμως νά διακόπτεται ή σχέση τής Τοπικής Έκκλησίας μέ τόν Οίκουμενικό Πατριάρχη, ό Καθηγητής Τρεμπέλας παρατηρεΐ ότι σημαντικό ρόλο γιά τήν Αύτοκεφαλία διαδραμάτισε ή άρχή «τής αυτόδιαθέσεως τών λαών» καί «λαμβάνεται ύπ' όψει σοβαρώς ή δεδηλωμένη γνώμη τών πληρωμάτων», δηλαδή τών λαών. Τό ίδιο ίσχύει καί γιά τήν άρση τοϋ Αύτοκεφάλου, όπως έγινε στην περίπτωση τοϋ Αρχιεπισκόπου Άχρίδος. Βεβαίως, καί στην περίπτωση αυτή «οί πόθοι τοϋ έκκλησιαστικού πληρώματος έγινοντο άναντιρρήτως δεκτοί, μόνον έφ' όσον δέν προσέκρουον πρός τά καλώς έννοούμενα έκκλησιαστικά συμφέροντα. Έντεϋθεν παρουσιάζεται ίσοστάσιος ή καί ύπερκείμενος τοϋ λαϊκού παράγοντος ό συνοδικός παράγων, άνευ τής συγκαταθέσεως τοϋ όποίου ή κίνησις τοϋ λαϊκοϋ ή τοϋ εκπροσωποϋντος αυτόν κυβερνητικοϋ παράγοντος μόνον πραξικοπήματα, εις αυτά τά όρια τοϋ σχίσματος έγγίζοντα ή καί εισβάλλοντα, δύναται νά δημιουργήση. Ό συνοδικός παράγων διά τοϋτο παρουσιάζεται άνέκαθεν καθορίζων, κανονίζων καί έπεγκρίνων τάς κινήσεις τοϋ λαϊκού παράγοντος».

Έκείνο πού ύποστηρίζεται άκόμη εΐναι ή διαδικασία χορηγήσεως τοϋ Αύτοκεφάλου.

Πρώτος συνοδικός άρμόδιος νά άποφανθΐ γιά τήν αίτηση χειραφετήσεως μιās Έκκλησίας εΐναι ή Σύνοδος ή περί τόν «Πρώτον» από όπου έξαρτώνται οί χειραφετούμενες έπαρχίες καί ύστερα «ό τελικώς καί όριστικώς περί τοϋ αυτόκεφάλου ή αυτόνόμου άποφαινόμενος εΐνε ή γενικωτέρα σύνοδος, έν ή πᾶσαι άντιπροσωπεύονται αι έκκλησίαι, καί δή ή Οίκουμενική Σύνοδος». Μεταξύ δέ αυτών τών δύο παραγόντων έξετάζεται ή ώριμότητα τών Έκκλησιών, όποτε εΐναι δυνατόν νά άρθΐ ή Αύτοκεφαλία.

Βεβαίως, ό Τρεμπέλας ύποστηρίζει ότι ή προσωρινή χειραφέτηση έχει τήν έννοια ότι πρέπει νά έξετάζεται ή ώριμότητα τής Έκκλησίας. Γράφει:

«Προκειμένου νά δίδεται καιρός καί εις τήν χειραφετουμένην έκκλησίαν νά άποδείξη έν τοΐς πράγμασι τήν ώριμότητα αυτής, καί εις τάς λοιπάς αυτόκεφάλους ν' άποφαινωνται έν πλήρει γνώσει καί εκτιμήσει τών περιστάσεων περί τοϋ άν ένδείκνυται Έκκλησία τις νά κηρυχθΐ αυτόκέφαλος, αι ζητούσαι τήν χειραφέτησιν έκκλησίαι δέον τό κατ' άρχάς ν' αυτόνομῶνται μόνον ύπό τοϋ έξ οϋ έξηρτώντο έκκλησιαστικοϋ κέντρου έπιφυλασσομένου τοϋ δικαιώματος πρός ανακήρυξιν εις αυτόκέφαλον εις πάσας όμοϋ τάς αυτόκεφάλους. Η κυρίαρχος Έκκλησία μόνον τήν άπέναντι αυτής θέσιν τής νέας έκκλησίας δύναται νά κανονίση, οϋχι όμως καί τήν θέσιν αυτής μεταξύ τών λοιπών. Ταύτην καθορίζουσιν εις τήν νέαν έκκλησίαν πᾶσαι αι άλλαι έν συνόδω ώς έμφαίνεται εκ τοϋ 17 κανόνος τής έν Καρθαγένη».

Ἡ ἄποψη ὅτι ἡ προσωρινή ἀναγνώριση τῆς Αὐτοκεφαλίας πρέπει νά γίνεται ἀπό τήν Ἐκκλησία ἀπό τήν ὁποία ἀποσπᾶται εἶναι μιά προσωπική ἄποψη τοῦ ἀρθρογράφου, ἀλλά ἐκεῖνο πού ἐπικράτησε εἶναι ὅτι ἡ πρώτη ἀνακήρυξη μιᾶς Ἐκκλησίας ὡς Αὐτοκεφάλου γίνεται ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἡ τελική ἀναγνώριση ἀπό τήν Οἰκουμενική Σύνοδο. Αὐτήν τήν τιμή καί ἀξία ἔχει τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο ὄχι μόνον προεδρεύει σέ Πανορθόδοξους Συνόδους, ἀλλά ἀναλαμβάνει καί οὐσιαστικές πρωτοβουλίες γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Γίνεται σαφές ὅτι ἡ Αὐτοκεφαλία δέν δίνεται γιά τήν ἀνεξαρτησία μιᾶς Ἐκκλησίας, ἀλλά γιά τήν διατήρηση τῆς ἐνότητος ὅλων τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ὑπό τήν ἐποπτεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἄλλωστε, παρά τήν αὐτοδιοίκηση μερικῶν Ἐκκλησιῶν, δέν ὑπάρχει διάσπαση τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη. Εἰδικῶς ἀναφέρονται ἀπό τά Πρακτικά τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι ἀπό τήν διοίκηση τῆς Ἀσιανῆς καί Ποντικῆς δήλωσαν τήν ἐξάρτησή τους ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη. Γιά παράδειγμα ὁ Ἐπίσκοπος Μύρων Ρωμανός εἶπε: «οὐκ ἠναγκάσθην ἐγώ· ἡδέως ἔχω ὑπό τόν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως εἶναι, ἐπεὶ καί αὐτός μέ ἐτίμησε καί αὐτός μέ ἐχειροτόνησε». Αὐτό σημαίνει ὅτι ὑπῆρχε ἀλληλεξάρτηση τῶν αὐτοδιοικήσεων μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη.

Τό συμπέρασμα τῶν ἀναλύσεων αὐτῶν εἶναι ὅτι ἡ αὐτοδιοίκηση – Αὐτοκεφαλία δίνεται κυρίως καί πρό παντός γιά τήν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν καί ὄχι γιά λειτουργία «καπετανάτων», ὅτι οἱ παράγοντες παραχωρήσεως τῶν Αὐτοκεφαλιῶν εἶναι κατά πρῶτον ἡ Σύνοδος περί τόν «Πρῶτον», κυρίως τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί στήν συνέχεια ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ κρίνει τήν ὠριμότητα τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Ὑπάρχει δέ περίπτωση νά αἴρεται τό Αὐτοκέφαλο μέχρι τῆς ἀναγνωρίσεώς του ἀπό Οἰκουμενική Σύνοδο. Σημειώνει ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας:

«Διά τῆς τοιαύτης δέ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀποφάνσεως τό αὐτοκέφαλον, ὑπέρ οὗ αὐταὶ ἀπεφαίνοντο, κατησφαλίζετο ἐδραίως ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι αὐτοκέφαλοι ἐκκλησῖαι μή τυχοῦσαι τῆς τοιαύτης ἐπικυρώσεως καί κατασφαλίσεως κατηργήθησαν σὺν τῷ χρόνῳ καί κατελύθησαν (Καρθαγένης, Λουγδούνων, Μεδιολάνων, Πρώτης Ἰουστιανῆς, Ἀχριδῶν, Τυρνόβου, Ἰπεκίου κλπ), ἐνῶ τούναντίον αὐτοκέφαλοι τυχοῦσαι τῆς ἀναγνωρίσεως ταύτης, καίπερ εἰς δεινάς ἐμπεσοῦσαι περιστάσεις ἢ καί παρακμάσασαι, παρέμειναν καί κατ' ὀλίγον ἀνέζησαν (ὁ ἐκπατρισμός τῶν Κυπρίων καί ἡ κατὰ τό ΛΘ' κανόνα τῆς Πενθέκτης ὑπαγωγή τοῦ Κυζίκου καί τῆς Ἑλληνοσποντίων ἐπαρχίας εἰς τόν πρόεδρον τῆς Κυπρίων νήσου· πατριαρχεῖα Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων».

3. Ὁ θεσμός τῆς «Πενταρχίας»

Μέσα ἀπό αὐτήν τήν ἀνάπτυξη, πρέπει νά ἐρμηνευθοῦν οἱ Τοπικές καί Οἰκουμενικές Σύνοδοι καί οἱ ἱεροί Κανόνες πού θέσπισαν γιά τήν διατήρηση τῆς ἐνότητος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ πολυπρόσωπη ἐκκλησιαστική ζωή καί ἡ πολυποίκιλη ὀργάνωση, ἀπαιτοῦσαν μιά ἰδιαίτερη διαρθρωμένη ἐκκλησιαστική ἱεραρχία, πού νά πειθαρχῇ καί νά ὑπακούη σέ ἰδιαίτερους κανόνες. Στήν πραγματικότητα τό Ἅγιον Πνεῦμα ἦταν ἐκεῖνο πού διατηροῦσε διά τῶν κανόνων τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔτσι, ἀναπτύχθηκε ὁ θεσμός τῶν Πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων, τῆς λεγομένης Πενταρχίας, καί τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Θά δοῦμε λίγο αὐτήν τήν ἐξέλιξη, γιά νά ἐρμηνεύσουμε καί μιά λεπτή πτυχή πού συνδέεται μέ τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητής Ἰωάννης Καρμίρης καί ὁ ἀείμνηστος Νικόδημος Μίλας ἀναφέρονται διεξοδικῶς στό θέμα τῆς δημιουργίας τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων καί στό θέμα τῆς λεγομένης Πενταρχίας.

Ὁ στ' Κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὀρίζει τόν Ἐπίσκοπο Ἀλεξανδρείας νά εἶναι «Πρῶτος» τῶν Ἐπισκόπων στήν Αἴγυπτο, τήν Λιβύη καί τήν Πεντάπολη. Καί αὐτό θά γίνη, ὅπως ἀκριβῶς συνηθίζεται μέ τόν Ἐπίσκοπο Ρώμης. Τόν Ἐπίσκοπο Ἀντιοχείας ὀρίζει νά προΐσταται ὅλων τῶν ὑποκειμένων σέ αὐτόν ἐπαρχιῶν, ἤτοι Συρίας καί Κοίλης Συρίας, καί Κιλικίας καί Μεσοποταμίας, καί νά ἔχη τά πρεσβεῖα στίς Ἐκκλησίες. Μέ τόν ζ' Κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ Ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Αἰλία, ὅπως ἐκαλεῖτο τότε ἡ πόλη τῶν Ἱεροσολύμων, ὀνομάζεται καί ἐκεῖνος Πατριάρχης, κατὰ τήν ἐρμηνεία τοῦ Ἀριστηνοῦ.

Μέ τόν β' καί γ' κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, συγκροτεῖται καί ἡ διαίρεση τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, μέ βάση τήν διαίρεση τοῦ Κράτους ἀπό τόν Μέγα

Κωνσταντίνο. Μέ τον γ' Κανόνα της Β' Οικουμενικής Συνόδου, καθορίζονται τὰ πρεσβεΐα τιμῆς τοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. «Τόν μὲν τοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεΐα τῆς τιμῆς μετὰ τόν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον, διὰ τό εἶναι αὐτήν νέαν Ρώμην».

Μέ τον η' Κανόνα τῆς Γ' Οικουμενικής Συνόδου ἐπικυρώνεται μαζί μέ τίς προηγούμενες ἐκκλησιαστικές περιφέρειες καί τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. «...ἔξουσι τό ἀνεπηρέαστον καί ἀβίαστον οἱ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, τῶν κατὰ τήν Κύπρον, προεστῶτες, κατὰ τούς κανόνας τῶν ὁσίων Πατέρων, καί τήν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' ἑαυτῶν τάς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ἐπισκόπων ποιούμενοι· τό δέ αὐτό καί ἐπί τῶν ἄλλων διοικήσεων, καί τῶν ἀπανταχοῦ ἐπαρχιῶν παραφυλαχθήσεται».

Μέ τον κη' Κανόνα τῆς Δ' Οικουμενικής Συνόδου, οἱ ἅγιοι Πατέρες καθόρισαν τὰ ἴσα πρεσβεΐα τιμῆς στόν θρόνο τῆς Νέας Ρώμης, μέ τό ἐξῆς σκεπτικό: «Καί τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατόν πενήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεΐα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τήν βασιλεία καί συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καί τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρῳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καί ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν».

Τέλος, ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδος βεβαίωσε τήν διαίρεση τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν, ἀλλά καί καθόρισε τήν ἱεραρχική τάξη καί τὰ πρεσβεΐα τῶν θρόνων μέ τον λστ' Κανόνα της. «Ἀνανεούμενοι τὰ παρά τῶν ἑκατόν πενήκοντα ἁγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καί βασιλίδι πόλει συνελθόντων, καί τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων νομοθετηθέντα, ὀρίζομεν, ὥστε τόν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καί ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκεῖνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἀριθμείτῳ θρόνος, εἶτα ὁ Ἀντιοχείας, καί μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως».

Μέ τούς ἀναφερθέντες Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καί ἰδιαίτέρως μέ τόν Κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικής Συνόδου, ρυθμίσθηκαν τελεσιδίκως καί ἀμετακλήτως τὰ λεγόμενα Πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα καί τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Μέσα στήν ἐκκλησιαστική παράδοση ὑπάρχει πλούσια ἀναφορά στήν ὑπαρξη τῆς Πενταρχίας, πού συγκροτεῖ τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης θεωροῦσε ὅτι ὅλοι οἱ Πατριάρχες ἀποτελοῦσαν «τό πεντακόρυφον Κράτος τῆς Ἐκκλησίας» ἢ τό «πεντακόρυφον σῶμα τῆς Ἐκκλησίας» ἢ τό

«πεντακόρυφον ἐκκλησιαστικόν σῶμα». Καί ὁ Θεόδωρος Βαλσαμών παραλληλίζει τήν ὑπαρξή τῆς Πενταρχίας μέ τίς πέντε αἰσθήσεις στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Δηλαδή, οἱ πέντε Πατριάρχες «ὡς αἰσθήσεις πέντε μιᾶς κεφαλῆς ἀριθμούμενοι καί μή μεριζόμενοι, παρά τῷ χριστωνύμῳ λαῷ λογιζόμενοι ἰσοτιμίαν ἐν ἅπασιν ἔχουσι, καί κάραι τῶν κατά πᾶσαν τήν οἰκουμένην ἀγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ δικαίως καλούμενοι, διαφοράν ἀνθρωπίνην οὐ πάσχουσιν».

Μέ τήν ὅλη αὐτή ἐκκλησιαστική διάρθρωση ἐπιβαλλόταν μιᾶ τάξη στήν Ἐκκλησία σύμφωνα μέ τό συνοδικό πολίτευμά της. Κάθε ἐκκλησιαστική διοίκηση εἶχε αὐτονομία, περιοριζόταν στά δικά της ὄρια καί μπορούσε νά διοική τίς Ἐκκλησίες σύμφωνα μέ τήν ἴδια πίστη καί ἀποκαλυπτική ἀλήθεια. Μάλιστα κατά τόν η' Κανόνα τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὀρίζεται «σώζεσθαι ἐκάστη ἐπαρχία καθαρά καί ἀβίαστα τά αὐτῇ προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς καί ἄνωθεν, κατά τό πάλαι κρατήσαν ἔθος, ἄδειαν ἔχοντος ἐκάστου μητροπολίτου τά ἴσα τῶν πεπραγμένων πρός τό οἰκεῖον ἀσφαλές ἐκλάβειν». Καί στόν β' Κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μέ τόν ὁποῖο καθορίζονται τά πρεσβεῖα τῶν θρόνων, λέγεται: «Φυλαττομένου δέ τοῦ προγεγραμμένου περί τῶν διοικήσεων κανόνος, εὐδηλον ὡς τά καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει, κατά τά ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα».

Ὁ Καθηγητής Βλάσιος Φειδᾶς σέ δύο ἐξαίρετες μελέτες του, μέ τίτλο «Ὁ θεσμός τῆς πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν» (1ος καί 2ος τόμος), ἀναφέρεται διεξοδικά στό πῶς διαμορφώθηκαν οἱ Τοπικές Ἐκκλησίες, τό Μητροπολιτικό σύστημα καί στήν συνέχεια τό ὑπερμητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως, ἡ ὑπερεξαρχική αὐθεντία μέ κατάληξη τό Πατριαρχικό σύστημα καί βεβαίως τήν ἀνάπτυξη τοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας.

Ὅπως ἀναλύει, στούς πρώτους αἰῶνες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἀπονέμονταν «πρεσβεῖα τιμῆς» σέ μιᾶ ἐκκλησία, τά ὁποῖα πρεσβεῖα εἶχαν ἄμεση ἀναφορά στήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας «ἐν τῇ ἀποστολικῇ Ὁρθοδοξίᾳ, τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καί τῇ ἀγάπῃ» καί ἦταν ἀπαλλαγμένη ἀπό κάθε ἔννοια διοικητικῆς δικαιοδοσίας. Τά «πρεσβεῖα τιμῆς» συνδέονταν μέ τήν μαρτυρία τῆς πίστεως τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, τήν ἀποστολικότητα τῶν Θρόνων, τήν πολιτική σπουδαιότητα τῶν πόλεων, τήν ἱεραποστολική δραστηριότητα καί τό ἐκκλησιαστικό κύρος.

Ἡ Α' Οἰκουμενική Σύνοδος μέ τίς ἀποφάσεις της, κατέστησε τά «πρεσβεῖα τιμῆς» σέ «μητροπολιτικά» καί ἔτσι δημιουργήθηκε τό Μητροπολιτικό σύστημα, μέ κέντρο τήν πρωτεύουσα τῶν πολιτικῶν ἐπαρχιῶν. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε καί ἡ ἀντιμετώπιση τῆς αἵρεσης τοῦ Ἀρείου, ὅσον ἀφορᾷ τήν Ἐκκλησία τῆς Αἰγύπτου καί ἔδωσε ἀρμοδιότητες στόν Θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος καθίστατο κέντρο ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰγύπτου στήν Ὁρθόδοξη πίστη.

Έτσι ή Α' Οικουμενική Σύνοδος εισηγάγε τό Μητροπολιτικό σύστημα στήν ἐκκλησιαστική διοίκηση, τό ὁποῖο καθιστοῦσε μιά ἐπαρχία «οἶονεί αὐτόνομον διοικητικήν μονάδα».

Βεβαίως, ή εἰσαγωγή τοῦ Μητροπολιτικοῦ συστήματος εἶχε καί τίς ἀρνητικές ἐπιπτώσεις, διότι «οἱ ἀρειανόφρονες ἐπίσκοποι ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς διά τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος υἰοθετηθείσης διοικητικῆς αὐτονομίας ἐκάστης ἐπαρχίας, ἐπέτυχον νά ἐπικρατήσουν ταχέως ἐν τῇ Ἀνατολῇ καί νά ἐκτοπίσουν τούς Ὁρθοδόξους καί ἐξ αὐτῶν εἰσέτι τῶν ἐπισημοτάτων θρόνων».

Αὐτό ἀκριβῶς τό πρόβλημα, ή τάση δηλαδή τῶν ἀρειανοφρόνων ἐπισκόπων νά καταλάβουν τούς ἐπισημοτάτους θρόνους τῆς Ἀνατολῆς, δημιούργησε ἄλλο πρόβλημα τό ποιός θά κρίνη «τούς ἐπισκόπους τῶν ἐπισημοτάτων θρόνων». Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου οἱ τάσεις «πολυαρχίας ή πλεισταρχίας καί μοναρχίας τῶν ἐπισκόπων ὠδήγουν εἰς ἀναρχίαν, ἐκδηλουμένην κυρίως ἐν ταῖς συνόδοις».

Τό γεγονός αὐτό ὠδήγησε τούς Πατέρες τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου νά υἰοθετήσουν τά λεγόμενα «ὑπερμητροπολιτικά πρεσβεῖα» καί «ῥωσαν ὡς ἀνωτάτην διοικητικήν ἀρχήν τήν Μείζονα Σύνοδο τῆς διοικήσεως», ὡς σώματος. Έτσι, «αἱ ἀποφάσεις τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου προητοίμασαν τό ἔδαφος διά τήν διαμόρφωσιν τῆς πατριαρχικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως».

Ἐπομένως, στίς μελέτες τοῦ Καθηγητοῦ Βλασίου Φειδᾶ ἀποδεικνύεται ὅτι στήν μεταποστολική Ἐκκλησία, ή ἐκκλησιαστική διοίκηση στηριζόταν στό Συνοδικό σύστημα σχέσεως μεταξύ πρεσβείων τιμῆς τῶν Μητέρων Ἐκκλησιῶν καί τοῦ δικαίου τῶν χειροτονιῶν. Μέ τήν Α' Οἰκουμενική Σύνοδο καθιερώθηκε τό Μητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως. Ἀμέσως μετά ὁμως διαπιστώθηκε ή ἔλλειψη ὑπερμητροπολιτικῆς αὐθεντίας καί ὡς πρός τήν κρίση καί ὡς πρός τήν χειροτονία τῶν Ἐπισκόπων, γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο ἀπό τήν Β' Οἰκουμενική Σύνοδο μέχρι τήν Δ' Οἰκουμενική Σύνοδο διεξήχθη ἀγώνας γιά τήν ὑπαγωγή τῆς μητροπολιτικῆς πολυαρχίας στήν ὑπερμητροπολιτική αὐθεντία τῶν Θρόνων Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Έτσι, οἱ θρόνοι τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἀπέκτησαν ἀρμοδιότητα στό δίκαιο τῶν κρίσεων τῶν Ἐπισκόπων καί στό δίκαιο τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν, στά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τους.

Πρό τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶχε διαμορφωθῆ ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας «διά τῆς κανονικῆς τάξεως πρός σύνδεσιν τῶν οἰκουμενικῶν κανονικῶν πρεσβείων τιμῆς (προ-τίμησις μαρτυρίας θρόνου τινός ἐν ζητήματι πίστεως) μετά τοῦ δικαίου τῶν χειροτονιῶν καί κρίσεως ἐπισκόπων» καί λειτουργοῦσε ὡς ὑπερεξαρχική αὐθεντία, ἀλλά μετά τίς ἀποφάσεις τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁ

θεσμός τῆς Πενταρχίας λειτούργησε ὡς ὑπερμητρο-πολιτικό σύστημα πού βασιζόταν στήν σύνδεση τῶν ἐξαιρετικῶν πρεσβείων τιμῆς μέ τό ὑπερμητροπολιτικό δίκαιο τῶν χειροτονιῶν.

Αὐτό σημαίνει ὅτι, ὅπως στό Μητροπολιτικό σύστημα ἡ αὐθεντία τοῦ Μητροπολίτου συνδέθηκε μέ τήν ἐπαρχιακή Σύνοδο, ἔτσι καί στό ὑπερμητροπολιτικό σύστημα ἡ αὐθεντία τῶν ἐπισημοτάτων θρόνων Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων συνδέθηκε μέ τίς ὑπ' αὐτούς Πατριαρχικές Συνόδους, πού συγκροτοῦνταν ἀπό Μητροπολίτες καί Ἐπισκόπους κάθε ἐκκλησιαστικῆς περιφέρειας. Ἔτσι, ἡ μητροπολιτική ἐπαρχιακή σύνοδος ἐξέλεγε τούς Ἐπισκόπους καί τόν οἰκεῖο Μητροπολίτη, ἀλλά ὁ ἐκλεγείς Μητροπολίτης χειροτονοῦνταν ἀπό τόν οἰκεῖο Ἀρχιεπίσκοπο- Πατριάρχη ἢ τόν ἀντιπρόσωπό του.

Ἐκτοτε παρέμεινε ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας μέχρι τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς Παλαιᾶς Ρώμης ἀπό τήν Καθολική Ἐκκλησία. Κάθε δέ προσπάθεια αὐξήσεως ἢ μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πέντε πατριαρχικῶν θρόνων ἦταν καταδικασμένη σέ ἀποτυχία. Ἀκόμη καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, καίτοι διέθετε διοικητική αὐτονομία δέν μπόρεσε νά διεκδικήσῃ πατριαρχικό δίκαιο, δηλαδή ἡ αὐτονομία της θεωρήθηκε «ὡς ἀπλοῦν διοικητικόν προνόμιον ἐν τῷ δικαίῳ τῶν χειροτονιῶν καί κρίσεων ἐπισκόπων, ἀσκούμενον ὑπό τήν ἔμμεσον ἐποπτεῖαν τῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς καί δῆ καί τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως».

Βέβαια, ἐδῶ δέν εἶναι δυνατόν νά γίνουν εὐρύτερες ἀναλύσεις γιά τόν θεσμό τῆς Πενταρχίας, ἀλλά ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ, ἂν ἔχη μεγαλύτερες ἀναζητήσεις, νά ἀνατρέξῃ στά δύο μνημονευθέντα ἐπιστημονικά συγγράμματα τοῦ Βλασίου Φειδᾶ γιά νά ἐνημερωθῇ πληρέστερα γιά τά θέματα αὐτά.

Μόνον θά πρέπη νά τονισθῇ ὅτι ἡ Ἐκκλησία καθοδηγούμενη ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, τό ὁποῖο φώτισε τούς θεούμενους Πατέρες, συγκροτήθηκε μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου σ' ἓνα σύστημα ἀλληλεξαρτήσεως καί ὄχι ἀνεξαρτητο-ποιήσεως γιά νά ἐξυπηρετῆται ἡ ἐνότητά της ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί ἡ σωτηρία τῶν Χριστιανῶν. Ἡ συγκρότηση αὐτή ἀποτελέσθηκε πρωταρχικά ἀπό τήν διάρθρωση τῶν Ἐκκλησιῶν σέ μητέρες καί θυγατέρες καί ἀπό τήν σημαντικότητα τῶν θρόνων στήν διατήρηση τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως καί παραδόσεως. Ὡστόσο συνετέλεσε καί ἡ διοικητική διάρθρωση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.

Πράγματι ἡ Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία ἦταν διηρημένη σέ Ὑπαρχίες, Διοικήσεις καί Ἐπαρχίες. Οἱ Ὑπαρχίες ἦταν μεγάλες διοικητικές περιφέρειες, οἱ ὁποῖες διαιροῦνταν σέ ἄλλα ἐπιμέρους τμήματα, πού ὀνομάζονταν Διοικήσεις καί, βέβαια, κάθε Διοίκηση ἀποτελοῦνταν ἀπό Ἐπαρχίες. Κατά καιροῦς ὑπῆρχαν μερικές

ἀλλαγές στις ὀριοθετήσεις τῶν περιφερειῶν αὐτῶν. Ἔτσι ἔχουμε τήν διαίρεση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους στις ἀρχές τοῦ Δ' αἰῶνος μετά τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις τοῦ Διοκλητιανοῦ, τήν διαίρεση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους μετά τόν θάνατο τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καί τήν διοικητική διαίρεση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους μετά τόν θάνατο τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου.

Κατά τήν διοικητική διαίρεση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, μετά τόν θάνατο τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὑπῆρχαν τρεῖς Ὑπαρχίες, ἤτοι ἡ Ὑπαρχία τῶν Γαλλίων, ἡ Ὑπαρχία Ἰταλίας, Ἀφρικῆς, Ἰλλυρικοῦ καί ἡ Ὑπαρχία Ἀνατολῆς.

Ἡ Ἐκκλησία προσέλαβε τήν διοικητική διάρθρωση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ὁπότε ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Πρωτευούσης τῆς Διοικήσεως ὀνομάστηκε Ἐξάρχος Διοικήσεως καί ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Πρωτευούσης τῆς Ἐπαρχίας ὀνομάστηκε Μητροπολίτης. Φυσικά, κάθε ἐπαρχία ἦταν χωρισμένη στις ἐπί μέρους Ἐνορίες. Μέσα ἀπό αὐτήν τήν ἀνάλυση μποροῦμε νά ἀντιληφθοῦμε τις Ἐπαρχιακές Συνόδους, μέ «Πρῶτο» τόν Μητροπολίτη καί τις Διοικήσεις μέ «Πρῶτο» τόν Ἐξάρχο τῆς Διοικήσεως.

Ἡ ἀνάλυση πού προηγήθηκε ἔδειξε ὅτι τά Πρεσβυγενῆ Ὁρθόδοξα Πατριαρχεῖα Παλαιᾶς Ρώμης, Νέας Ρώμης – Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, καθώς καί ἡ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἦταν ἐξέλιξη τῶν Μητροπολιτικῶν συστημάτων καί ἀναγνωρίσθηκαν ἀπό Οἰκουμενικές Συνόδους, μέ τήν προϋπόθεση νά διοικοῦνται βάσει τῶν ἱερῶν Κανόνων τῶν Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Συνεπῶς, στήν περίπτωσή τους ἔχουν ἐφαρμογή οἱ Κανόνες, τόσο ὁ λδ' Ἀποστολικός Κανόνας, ὅσο καί τά ὅσα ἀναφέρονται γιά τόν «Πρῶτο», ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ Κεφαλή τῶν Μητροπολιτῶν, καί οἱ Μητροπολίτες ἀποτελοῦν τήν Σύνοδο περί τόν «Πρῶτο». Ὅποτε, τό σύστημα διοικήσεως εἶναι ἐπισκοποσυννοδικό.

Τόν 11ο αἰῶνα (1099 μ.Χ.) ὕστερα ἀπό διάφορες διεργασίες, ἡ Παλαιά Ρώμη ἀποκόπηκε ἀπό τήν Πενταρχία τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καί ὁ θρόνος τῆς Νέας Ρώμης – Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἔμεινε πρῶτος, χωρίς τήν Παλαιά Ρώμη.

Τόν 16ο αἰῶνα καί μετά, μόνο του τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἔδωσε Πατριαρχικές ἀξίες καί τιμές σέ διάφορες τοπικές Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες πρόκειται νά ἐπικυρωθοῦν ἀπό τήν μελλοντική Οἰκουμενική Σύνοδο, ἐκτός ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, τό ὁποῖο ἀναγνωρίσθηκε ἀπό τούς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς ἡ Πατριαρχική ἀξία καί τιμή πού δόθηκε πρῶτα ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη. Ἐπίσης, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἔδωσε μόνο του καί ἄλλες Αὐτοκεφαλίες.

Τά άνωτέρω έγράφησαν πρίν δεκαεπτά (17) χρόνια! Καί θέλω έδω νά έπισημάνω ότι αὐτά εἶναι έκκλησιολογικές πεποιθήσεις μου, πού δέν άλλοιώνονται καί δέν μεταβάλλονται μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου, γιατί εἶναι βασικές έκκλησιολογικές άρχές.

Ποιά συμπεράσματα έξάγονται άπό τό κείμενο τό όποιο παρατέθηκε;

Πρῶτον. Οί Πατέρες τῆς Έκκλησίας στίς Οίкуμενικές Συνόδους συγκρότησαν, μέ τούς ιερούς Κανόνες, τήν όρατή ένότητα τῆς Έκκλησίας, ὡστε αὐτή νά εἶναι Μία, Άγία, Άποστολική καί Καθολική.

Έτσι, άπό τίς πρῶτες Άποστολικές Έκκλησίες ὑπῆρξε μιά όργανική άνάπτυξη καί έξέλιξη τῆς διοργανώσεως τοῦ έκκλησιαστικοῦ συστήματος, ὡστε οί Πατέρες άπό τό Μητροπολιτικό σύστημα νά προχωρήσουν στά «ὑπερμητροπολιτικά πρεσβεῖα», στήν συνέχεια στό πατριαρχικό σύστημα καί τελικά στόν θεσμό τῆς Πενταρχίας τῶν Θρόνων.

Δεύτερον. Ο ιερός θεσμός τῆς Πενταρχίας δέν λειτουργοῦσε στήν πρώτη χιλιετία ὡς ανεξάρτητες πέντε κεφαλές, ὡσάν «καπετανᾶτα ἢ έκκλησιαστικάί έπικράτειαι ξέναι πρός άλλήλας» (Παναγιώτης Τρεμπέλας), οὔτε ὡς «κεφαλαρχίες» (Όλιβιέρ Κλεμάν), αλλά «ὡς αἰσθήσεις πέντε μιᾶς κεφαλῆς άριθμούμεναι καί μή μεριζόμεναι» (Βαλσαμών), άφοῦ μιά εἶναι ἡ κεφαλή τῆς Έκκλησίας, ὁ Χριστός. Ο ὅρος Αὐτοκέφαλες Έκκλησίες πρέπει νά νοηθῆ ὡς αὐτοδιοίκητες Έκκλησίες καί ὄχι ὡς ανεξάρτητες Έκκλησίες άπό τήν ὅλη Έκκλησία. Πρῶτος θρόνος ἦταν τῆς Παλαιᾶς Ρώμης καί τά ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς μέ αὐτόν εἶχε ὁ θρόνος τῆς Νέας Ρώμης - Κωνσταντινουπόλεως.

Τρίτον. Άπό τόν ένδέκατο αἰώνα (1009), πού άπομακρύνθηκε ἡ Έκκλησία τῆς Παλαιᾶς Ρώμης άπό τήν «Πενταρχία», ἡ Έκκλησία λειτουργοῦσε ὡς Τετραρχία, ὁπότε ἡ Έκκλησία τῆς Νέας Ρώμης - Κωνσταντινουπόλεως ἔγινε πρωτόθρονη Έκκλησία καί εἶχε ὅλες τίς άρμοδιότητες τῆς Έκκλησίας τῆς Παλαιᾶς Ρώμης.

Ο Έπίσκοπος τῆς Νέας Ρώμης καί Οίкуμενικός Πατριάρχης απέκτησε ιδιαίτερη άξία καί τιμή κατά τήν διάρκεια τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, αλλά καί κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, μέσα άπό τό σύστημα τῆς έθναρχίας πού καθόρισε ὁ Μωάμεθ ὁ Πορθητής. Αὐτό έπηρέασε καί τόν τρόπο μέ τόν όποιο λειτουργοῦσε ἡ Τετραρχία τῶν Θρόνων τῆς Άνατολῆς, μαζί μέ τήν Αὐτοκέφαλη Έκκλησία τῆς Κύπρου.

Τέταρτον. Ο Οίкуμενικός Πατριάρχης τόν 16ο αἰώνα (1589) ἔδωσε τήν Πατριαρχική άξία καί τιμή στόν Μητροπολίτη Μόσχας καί αὐτό άναγνωρίσθηκε

ἀπό τούς υπόλοιπους Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς (1590 καί 1593). Ἐπίσης, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀργότερα μόνος του χορήγησε τίς Αὐτοκεφαλίες καί τίς Πατριαρχικές ἀξίες καί τιμές σέ διάφορες τοπικές Ἐκκλησίες καί φυσικά ἔχουν ἀναγνωρισθῆ ἐν τῇ πράξει ἀπό ὅλες τίς Ἐκκλησίες, διότι ὅλοι οἱ Προκαθήμενοι συμμετέχουν σέ θεῖες Λειτουργίες καί Συνόδους, μέ μερικές ἐξαιρέσεις.

Πέμπτον. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Μόσχας μέ τήν θεωρία τῆς «Τρίτης Ρώμης», τήν ὁποία καλλιέργησε καί ἀνέπτυξε ἀπό τόν 15ο αἰώνα μέχρι σήμερα, ὄχι μόνον ὑπονομεύει τήν θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὡς Πρώτου στό κανονικό σύστημα διοργανώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλά αὐτοπροβάλλεται ἐν τοῖς πράγμασι ὡς πρώτη Ἐκκλησία μέ δύναμη καί ἰσχύ, ὅπως φαίνεται καθαρά στό θέμα τῆς Οὐκρανίας.

Ἄν προσθέσῃ κανεῖς ὅτι ἀπό τόν 19ο αἰώνα καί ἐντεῦθεν ἀναπτύχθηκε μιᾶ ιδιαίτερη θεολογία, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ ρωσική θεολογία εἶναι ἀνώτερη καί ἀπό τήν πατερική θεολογία μέχρι τόν 8ο αἰώνα καί ἀπό τήν σχολαστική θεολογία τοῦ 11ου ἕως 13ου αἰῶνος, τότε ἀντιλαμβάνεται καλά ὅτι τό θέμα περί «Τρίτης Ρώμης» δέν ἔχει μόνο γεωπολιτική ὑποδομή, ἀλλά καί μεταπατερική θεολογική βάση.

Βεβαίως, γιά τήν ἀντικειμενική θεώρηση τῶν πραγμάτων, θά πρέπει νά σημειωθῆ ὅτι δέν ἰσχύουν καί οἱ θεωρίες μερικῶν συγχρόνων θεολόγων περί ἀναγωγῆς τοῦ Πρώτου τῆς Ἐκκλησίας μέσα στό Μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, στήν ὁποία Ἁγία Τριάδα μάλιστα θέτουν κακοδόξως καί ἱεραρχικότητα!! Ἄλλο εἶναι ὁ ἱερός κανονικός θεσμός τῆς Ἐκκλησίας, πού διαθέτει Πρῶτον μέσα στό συνοδικό καί ἱεραρχικό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, καί ἄλλο εἶναι τό μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, πού εἶναι παντελῶς ἀπρόσιτο στόν ἄνθρωπο.

Συνεπῶς, πρέπει νά σεβόμαστε τόν κανονικό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καθιερώθηκε ἀπό τούς Πατέρας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καί δέν πρέπει νά τόν ὑπονομεύουμε. Ἐπίσης, πρέπει νά σεβόμαστε τήν πρωτόθρονη Ἐκκλησία, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Καί ὅταν καί ἀπό αὐτό γίνονται μερικά λάθη, θά πρέπει νά διατυπώνουμε μέ σεβασμό, διάκριση καί τιμή τήν σκέψη μας, χωρίς ὅμως νά κατεδαφίζουμε καί νά ὑπονομεύουμε τόν ἱερό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας πού συγκροτήθηκε ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, τό Ὅποιο φώτισε τούς Πατέρας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων νά τόν καθορίσουν.

Δέν μπορεῖ νά ἰσχύη στά ἐκκλησιολογικά θέματα, ὅπως καί σέ ἄλλα θέματα, ἡ ἀρχή «πονάει κεφάλι, κόβει κεφάλι» καί νά γινόμαστε μητραλοῖες καί πατραλοῖες,

δηλαδή ύπονομευτές τοῦ ἔργου τῶν ἁγίων Πατέρων.

Σέ ἕνα ἐπόμενο κείμενό μου θά ἀναφερθῶ εἰδικότερα στόν ὄρο «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία», γιατί θεωρῶ ὅτι ἀπό πολλούς παρερμηνεύεται.